

УДК 371.13

Тамара ПОЯСОК

м. Київ

Зміст психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю

В статті розглядається і аналізується місце дисциплін психолого-педагогічного циклу у підготовці фахівців фінансово-економічного профілю; проаналізовано можливі взаємозв'язки між змістом традиційного курсу з основ психології та педагогіки та психологічною і педагогічною науками; обгрунтовано доцільність введення інтегрованого курсу “Основи професійної психології та педагогіки” в навчальний план підготовки фахівців фінансово-економічного профілю; наведено структуру означеного курсу, запропоновано види і форми проведення контролю знань студентів.

Творче засвоєння дисциплін психолого-педагогічного циклу і ефективне використання здобутих знань у професійній діяльності значною мірою залежать від правильно поставленого навчального процесу, від того, якими методами і засобами користуються в ньому викладачі і студенти.

В останнє десятиріччя проблеми викладання психолого-педагогічних дисциплін привертала увагу багатьох науковців та викладачів вищих навчальних закладів. В результаті цього вища школа має певні теоретичні і практичні доробки у вигляді навчальних планів, програм, підручників, навчальних посібників з дисциплін психолого-педагогічного циклу. Розвиток методики викладання психології та педагогіки у вищих навчальних закладах фінансово-економічного профілю відбувається в умовах докорінного реформування вищої освіти, розробки нових концепцій навчання, переосмислення попереднього досвіду, ломки застарілих стереотипів, приведення змісту,

форм, методів навчання і виховання у відповідність до вимог та потреб суспільства.

Дисципліни психолого-педагогічного циклу відіграють важливу роль у формуванні професійних та світоглядних якостей молодого спеціаліста. Знання з психології та педагогіки потрібні кожній людині. В матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції “Університет та регіон”, яка проходила 11-12 листопада 1998 р. в Луганську, наголошується на необхідності втілення в психіку, світогляд майбутнього фахівця постулатів та критеріїв гуманізму та доведення їх до автоматизму з метою досягнення того, щоб прийняття аморального рішення стало неможливим.¹ В дослідженнях, які стосуються психолого-педагогічної підготовки фахівців непедагогічного профілю, мають місце і пропозиції перетворення навчання на творчу лабораторію, де студент створює власну Я-концепцію, створює себе як майбутнього лідера з індивідуальним, універсальним потенціалом, який гуманно, творчо ставиться до інших людей, прагне до колективності.²

А. Бек пропонує спрямувати навчальний процес на формування психологічної культури майбутніх економістів, яка передбачає досконале володіння системою психологічних знань, орієнтацію на конструктивні принципи сприймання навколишнього світу, взаємодії з іншими, загальне прагнення особистості до самопізнання.³

Ми вважаємо, що базовим елементом психолого-педагогічної підготовки студентів фінансово-економічного

¹ Збірник наукових праць Східноукраїнського державного університету // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Університет та регіон» 11-12 листопада 1998 р. – Луганськ: Вид-во Східноукр. держ. ун-ту, 1999. – С. 132-135, 164-165.

² Творча особистість у системі неперервної професійної освіти // Матеріали Міжнародної наукової конференції 16-17 травня 2000 р. – Харків: ХДПУ, 2000. – С. 274-276.

³ Там само.

профілю повинні стати знання, які сприяють усвідомленню студентом себе як особистості, розумінню закономірностей психічної діяльності, оволодінню способами регуляції поведінки і взаємовідносин з оточуючими людьми. Результатом оволодіння психолого-педагогічними знаннями повинні стати сформована у студентів позитивна Я-концепція і психолого-педагогічна компетентність майбутнього фахівця фінансово-економічного профілю.

Вирішення означених проблем можна досягти за допомогою впровадження особистісно-орієнтованої технології навчання психолого-педагогічним дисциплінам. Основним компонентом означеної технології виступає зміст навчання, який визначається у системі навчальних курсів “Основи психології та педагогіки” і “Психологія та етика ділових відносин”.

Курс “Основи психології та педагогіки” формує у студентів основи психолого-педагогічних знань, умінь, застосування їх при вирішенні завдань практичної діяльності. Цей курс є базовим для вивчення наступного курсу “Психологія та етика ділових відносин”, який дає змогу сформуванню у студентів систему знань з психології ділових відносин на рівні розуміння; допомогти усвідомити особисту зацікавленість в опануванні психологічними знаннями та придбанні навичок на рівні внутрішньої потреби; гармонійно сумістити теоретичні положення курсу з практичним їх значенням; виробити навички ефективного міжособистісного та ділового спілкування. Оволодіння майбутніми фінансистами, економістами запропонованими в цих курсах темами поглибить їх знання, які лежать в основі сприйняття і розуміння партнера по спілкуванню, допоможуть врахувати його індивідуальні особливості, проектувати можливі варіанти поведінки в спілкуванні.

Великі можливості курсу прослідковуються в його спрямованості, пов'язаній з включенням студентів в

ситуації, які моделюють майбутню керівну, фінансово-економічну діяльність.

Але існуючий навчальний план, який передбачає вивчення курсу "Основи психології і педагогіки" в I семестрі, а курсу "Психологія і етика ділових відносин" в V семестрі, порушує логіку і наступність у вивченні цих предметів. Тому нами розроблено інтегрований курс "Основи професійної педагогіки і психології", який за своїм об'ємом відповідає кількості годин, відведених в навчальному плані на вивчення курсів психолого-педагогічних дисциплін, але необхідне деяке коригування навчального плану, щоб цей курс був включений в I і II семестри.

Викладання основ психології та педагогіки в фінансово-економічних вищих закладах освіти задано специфікою потреб та запитів у галузі психолого-педагогічної культури висококваліфікованих фахівців і потенціями її реалізації в практиці ділових стосунків, зокрема психолого-педагогічному аспекті управлінської діяльності. Врахування соціально-психологічних особливостей персоналу є однією з вирішальних умов підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства чи фірми. Сьогодні перед фахівцем постає ціла низка не лише власне організаційних, економічних, але й соціально-психологічних проблем.

Вірна організація психолого-педагогічного вивчення професійної діяльності фінансиста, економіста допомагає чітко визначити ціль роботи, що виконується, власні цілі, вирішувати проблеми швидко і ефективно, вчить розумно керувати собою і своїм часом, зосереджувати увагу на тих чинниках, які перешкоджають повній реалізації всіх особистих можливостей.

Але ця проблема ще недостатньо досліджена в теоретико-методологічному та методичному аспектах, не знайшла належного відображення в змісті дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Разом з тим в системі професійної підготовки майбутнього фахівця фінансово-економічного профілю велика потреба в розвитку вміння враховувати соціально-психологічні особливості особистості, в забезпеченні рішення проблем організації з урахуванням психологічних чинників, які обумовлюють ефективну діяльність фахівців. Необхідно знайомити майбутніх фахівців з методами і засобами, які надають змогу підвищити ефективність ділового спілкування.

Психологія вивчає факти, закономірності і механізми психіки. Вона вивчає світ суб'єктивних явищ процесів і станів, усвідомлюваних або неусвідомлюваних самою людиною.

Педагогіка ж вивчає процес цілеспрямованого розвитку і формування людської особистості в умовах її навчання, освіти, виховання.

Психологія має велике значення для вирішення конкретних питань навчання і виховання, розроблення режимів праці і відпочинку.

Для виявлення взаємозв'язків між психологією і педагогікою нами проаналізовано основні теми, які вивчаються в традиційних курсах психології і педагогіки, і зроблено висновок:

1. Методи науково-педагогічних і науково-психологічних досліджень взаємно доповнюють інструментарій дослідника при вивченні, вихованні і навчанні особистості.

2. При організації навчання, виховання особистості необхідно враховувати її психічні процеси і властивості: відчуття, сприйняття, увагу, пам'ять, уяву, мислення, мову, емоції, волю.

3. Неможливо організувати на належному рівні навчання і виховання особистості без врахування таких її психічних особливостей, як темперамент, характер, здібності.

4. Особистість проявляє себе в діяльності. Тому ще одною важливою стороною психолого-педагогічної підготовки є вивчення психології діяльності.

5. Особистість не існує ізольовано. Вона існує і діє в колективі, спілкуючись, вступаючи в міжособистісні стосунки. Вивчення цих питань психології необхідне для розуміння таких розділів педагогіки, як формування колективу, розвиток, виховання і формування особистості. Отже, психологія і педагогіка – взаємодоповнюючі науки.

Проаналізувавши взаємозв'язки змісту традиційних курсів педагогіки і психології, нами визначена структура авторського курсу з основ професійної педагогіки і психології. Головні його завдання зводяться до підготовки студентів до комплексного застосування психолого-педагогічних знань при моделюванні, реалізації, аналізі і оцінці виробничого процесу в психологічному аспекті. Мета курсу:

- сприяти формуванню у студентів відповідних психічних і моральних якостей як необхідних умов їх повсякденної діяльності, яка протікає на ґрунті їх спілкування один з одним;
- ознайомити з системою основних понять психології та педагогіки, що дозволить студентові краще розуміти ці науки, самостійно працювати з літературою;
- поглибити знання майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю щодо закономірності психічної діяльності людини, особливості її розвитку як особистості;
- формувати вміння правильно оцінювати себе та інших людей, будувати службові та міжособистісні стосунки, організовувати сумісну діяльність, впливати на поведінку, надавати психологічну допомогу, творчо застосовувати досвід навчання та виховання, працювати над самовдосконаленням.

Багато психічних якостей суб'єктів ділового спілкування можуть бути зрозумілі на основі психологічної грамотності. Тому ми і вважаємо за потрібне

об'єднати курс “Основи психології і педагогіки” з курсом “Психологія та етика ділових відносин” в один інтегрований курс “Основи професійної педагогіки і психології”.

Курс розрахований на 135 годин (90 годин аудиторних і 45 годин – на позааудиторну самостійну роботу) і передбачає теоретичні і практичні заняття у співвідношенні 1:1,5.

Нами розроблено навчально-тематичний план курсу. Основні його теми ми пропонуємо вивчати у такій послідовності.

1. Введення до основ психології та педагогіки.

- 1.1. Предмет і методи психології. Розвиток психіки.
- 1.2. Предмет педагогіки і методи науково-педагогічних досліджень.

2. Психічні процеси і властивості особистості.

- 2.1. Увага, її сутність і значення.
- 2.2. Відчуття, сприйняття, уявлення.
- 2.3. Пам'ять: види, процеси, розвиток.
- 2.4. Мислення і мова. Розвиток мислення.
- 2.5. Уява і творчість. Розвиток інтелекту.
- 2.6. Почуття, емоції, воля.

3. Загальні принципи дидактики та їх реалізація.

- 3.1. Процес та принципи навчання.
- 3.2. Методи та форми організації навчання.
- 3.3. Оптимізація навчання, оцінка та облік.

4. Психічні особливості особистості та виховання.

- 4.1. Темперамент, характер, здібності.
- 4.2. Сутність та методи процесу виховання.

5. Діяльність і особистість.

- 5.1. Психологія діяльності.
- 5.2. Особистість і колектив.
- 5.3. Психологія спілкування та міжособистісних стосунків.

6. Виховання особистості.

- 6.1. Формування колективу і його вплив на особистість.
- 6.2. Розвиток, виховання і формування особистості.

7. Психологія ділових відносин.

- 7.1. Основи психології ділового спілкування.
- 7.2. Соціально-психологічні функції менеджера, маркетолога та бізнесмена.
- 7.3. Основні властивості та якості керівника.
- 7.4. Бар'єри на шляху до ефективного спілкування: керівництво та взаємодія.
- 7.5. Вербальна та невербальна комунікація.
- 7.6. Організація ділового спілкування.
- 7.7. Мистецтво проведення переговорів, публічних виступів та суперечок.
- 7.8. Психологічні особливості організації взаємодії особистості, малої групи та зовнішнього середовища.
- 7.9. Психологія реклами.
- 7.10. Проблеми психології особистості як об'єкта керівництва.
- 7.11. Психологія кадрової роботи.
- 7.12. Психологічні засоби керівництва.

Крім того, нами розроблена програма курсу, орієнтовний план семінарських занять, орієнтовні завдання для позааудиторної роботи тьютерів, план проведення тренінгів, а також зроблено перелік рекомендованої літератури до кожного розділу. Як показав експеримент, запропонований інтегрований курс “Основи професійної педагогіки і психології” має значні можливості для покращення психолого-педагогічної підготовки студентів вищих закладів освіти фінансово-економічного профілю.

Для покращення контролю за рівнем засвоєння знань студентами ми пропонуємо проводити підсумковий і міжсесійний контроль. Нами розроблено і форми його реалізації.

В організацію міжсесійного контролю ми пропонуємо ввести відомості відкритого обліку знань, п'ятихвилинне опитування з кожної лекції, творчі самоаналізи, взаємооцінки на семінарі. Залік ми пропонуємо проводити у різних формах за вибором студентів: традиційний варіант, відповідь – роздум “трійкою”, групова творча відповідь, захист спецпитання.

Таку систему психолого-педагогічної підготовки студентів фінансово-економічного профілю ми вважаємо раціональною.

Тамара ПОЯСОК

**Содержание психолого-педагогической
подготовки специалистов финансово-экономического
профиля**

Резюме

В статье рассматривается и анализируется место дисциплин психолого-педагогического цикла в подготовке специалистов финансово-экономического профиля; проанализированы возможные взаимосвязи между содержанием традиционного курса основ психологии и педагогики и психологической и педагогической науками; обоснована целесообразность введения интегрированного курса «Основы профессиональной психологии и педагогики» в учебный план подготовки специалистов финансово-экономического профиля; приведена структура указанного курса; предложены виды и формы проведения контроля знаний студентов.

Tamara POYASOK

**The content of psychological-pedagogical training
of financial-economic students**

Sammary

The article considers and analyses subject placing in the psychological-pedagogical brunch of financial-economic students training; it analyses possible correlation among the traditional courses of psychology and pedagogics; it is necessary to introduce a united course of basis of professional psychology and pedagogics in the training plan for financial-economic students; the structure of the stated course is introduced; the kinds and moulds of students control are suggested.